

Early warning: preventie of pretentie?

Ruddy Doom

Vakgroep Derde Wereld - RUG

Het voorkomen van conflicten is een oude droom. Die droom werd gedragen door een ethisch besef dat gewelddadige confrontaties vermeden moeten worden. Voor sommigen stond dat gelijk met een absoluut pacifisme, voor anderen betekende het dat men de tegenstellingen die geweld opwekten moest wegwerken. Ter linkerzijde werd het vaak vertaald als een eis voor mondiale socialistische maatschappelijke verhoudingen, waarin klassenstrijd onbestaande en oorlog ondenkbaar zouden zijn. Anderzijds betekende het controleren van conflicten ook het installeren van macht, absolute macht zelfs. Een sterke staat nagelde de bevolking op haar plaats en de afschrikking door de grote mogendheden hield de cliënten in de pas. 'Global security' was één van de krachtlijnen in het koude oorlogsdenken. Om de status quo te bewaren steunde het westen autoritaire regimes, werd Oost-Europa onder de voogdij van Moskou geplaatst en hielden de twee blokken door nucleaire afschrikking elkaar schijnbaar in evenwicht. Voor de kerngebieden van het wereldsysteem bracht dat inderdaad een lange periode zonder oorlog mee. Voor de meer perifere zones impliceerde het vaak wat eufemistisch als 'low intensity conflicts' werd betiteld: regionale conflicten die de wereldvrede niet in het gedrang brachten.

De implosie van Oost-Europa en de Sovjetunie en de machtsontplooiing van de geallieerden in de Golfoorlog leidden aanvankelijk tot euforie. De Verenigde Staten droomden, bij monde van Bush, van een wereldwijde Pax Americana. Nu op welhaast Darwinistische wijze was aangetoond dat het kapitalisme de enig mogelijke produktiewijze was, was de enige reële contradictie uit de wereld geholpen. Andere uitslaande brandjes die de nieuwe wereldordering in het gedrang zouden brengen, konden onder het natuurlijke leiderschap van Washington worden be-

dwongen. Dat bleek een illusie. De tijdelijke 'overstretch' kon niet worden volgehouden, want de financiële draagkracht en de politieke wil waren ontoereikend.

Er waren ook mensen die geloofden dat het ogenblik was aangebroken om definitief de zwaarden om te smeden tot ploegen. Voor de zoveelste keer werd uitgerekend hoeveel malariapatiënten men kon genezen door tien cruise missiles niet te produceren, of hoe men met vredesdividenden de honger uit de wereld kon helpen. Maar ook die droom kwam niet uit. De bewapeningsuitgaven in het geïndustrialiseerde noorden mogen dan wel dalen, de reden daarvoor is veeleer te zoeken in budgettaire problemen. Bovendien vloeien de vrijgekomen gelden niet af naar de landen of sectoren die de voorstanders van een duurzame vrede verkozen.

De internationale organisaties, met voorop de Verenigde Naties, leken in diezelfde periode en nieuwe vlucht te nemen. In Cambodja was een vredesakkoord in de maak, in Angola waren er zelfs vooruitzichten op verkiezingen. Zuid-Afrika leek onomkeerbaar te schuiven in de richting van de afschaffing van apartheid, het probleem Namibië was reeds geregeld en Mozambique zou wel volgen. In de Westelijke Sahara stond een door de VN gesponsord referendum op touw en Somalië zou door 'peace keeping' - of was het 'peace making' - terug naar de normaliteit worden geleid.

Het mocht echter niet zijn. Enkele aanzetten werden afgebroken. Ex-Joegoslavië en de uitbarsting van geweld in de vroegere Sovjetunie herinnerden ons eens te meer aan het feit dat eenmaal de logica van de wapens spreekt, de redelijkheid de mond wordt gesnoerd. Het bloedbad in Rwanda onderstreepte dat nog maar eens. De aloude volkswijsheid dat voorkomen beter is dan genezen lijkt aan kracht te winnen.

Maar ook het omgekeerde denkbeeld wint veld, namelijk dat er niets te regelen valt, dat oorlog onvermijdelijk is en dat er altijd conflicten zullen zijn gezien 'de menselijke natuur'. Samengevat, uit ontgoocheling groeit nationalisering; men legt zich neer bij 'de gang van zaken'.

Indien 'early warning' zich de pretentie zou aanmeten dat het een alomvattende vrede en harmonie tot stand kan brengen, kan het project meteen ten grave worden gedragen. Wie een boot overlaadt, brengt hem tot zinken. Het is dus zaak om, zowel theoretisch als praktisch, de mogelijkheden én de limieten ervan te omschrijven en een 'bonus malus'-toetsing door te voeren ten opzichte van andere beleidsopties. Een eerste mogelijkheid is, althans wat de nationale staten betreft, dat men een probleem uitsluitend analyseert in termen van direct eigenbelang. Op zijn geëigende lapidaire manier verwoordde VLD-buitenlandspecialist Herman Decroo dat als "wat zou ik mij deze Cambodjaanse zever aantrekken?". Naarmate de wereld verder interdependent wordt, zal steeds duidelijker blijken dat een burgeroorlog in Rusland, een hongersnood in Soedan of een ecologische catastrofe in Vuurland wel degelijk een weerslag hebben op België en Europa. Een tweede mogelijkheid, die duidelijk postmodernistische trekken vertoont, is het verwerpen van de zogenaamde 'grote verhalen'. 'De' moraal bestaat niet, 'het' geluk is niet te definiëren, 'het' maakbare is te verwerpen. Iedere poging om voor andere samenlevingen een platform op te stellen van minimale mogelijkheden om als 'mens' te kunnen leven, wordt gedeconstrueerd, wat resulteert in een inertie die met een pseudo-filosofische verantwoording wordt toege-dekt.

'Early warning' past in een totaal-concept van duurzame ontwikkeling. Dat wil zeggen: een ontwikkeling die getoetst wordt aan de eindtermen van duurzame armoedebestrijding, mensenrechten en ecologische draagkracht. Uiteraard zit daar een ethische component aan vast, maar er zijn ook voldoende situationistische en fase-gerichte elementen aan verbonden om niet zomaar te gewagen van een monolithische en westerse gees-

tesconstructie. Iedere crisis kent een genese en een zone van bifurcatie waarin ze omslaat in chaos: een periode waarin geen enkele voorspelbaarheid heerst over de loop van de gebeurtenissen en waarin de band tussen de doelstellingen van een interventie, de ingezette middelen en het eindresultaat volstrekt onbepaalbaar wordt. Achteraf is men het er meestal over eens dat men 'te laat' is gekomen, maar zolang de toestand niet werkelijk dramatisch is - of door CNN als zodanig in beeld wordt gebracht - doet men alsof er niets aan de hand is.

Een 'early warning'-systeem is bedoeld om in een vroege fase, waarin de escalatie de termen van de dialoog nog niet overschreden heeft, waarschuwingen uit te sturen naar nationale instanties en de internationale gemeenschap. Als zodanig is het een informatiesysteem dat in eerste instantie de bestaande inlichtingen 'poolt' of zelf 'fact finding missions' uitstuurt. Het gevolg is dat men probeert een 'early response' uit te lokken door het stimuleren en organiseren van overlegstructuren, in eerste instantie via de lokale bevolking zelf. Het is evident dat niet ieder conflict kan voorkomen worden, maar in dit geval is de voorbereidingsfase voor een ramp langer. Je hebt het onweer niet verhinderd, maar je hebt tenminste de tijd om paraplu's te leveren.

Het bovenstaande klinkt, door de formulering, uiterst eenvoudig, en dat is ook de bedoeling. In de praktijk staat men, zeker in het buitenland, reeds vrij ver met het organiseren van inlichtingensystemen (International Alert, Office for Research and Collection of Information...), het opleiden van bemiddelaars (UN Peace Academy), enz. Alleen in België lijkt preventiebeleid nog iets dat thuishoort in het rijk der utopisten. Onder het mom dat men daarmee de mensheid niet zal redden, sterven mensen die eventueel dit lot niet beschoren zou zijn. Met het argument dat een dergelijk systeem onbetaalbaar is, weet ondertussen geen mens hoe men de reconstructie van Rwanda kan betalen. Of moet dit mistgordijn camoufleren dat we er niet wezenlijk in zijn geïnteresseerd en dat vrome kerstkaarsen volstaan om ieder jaar ons geweten te sussen?